

EL COMENTARI DE TEXT

Departament de Valencià

IES La Garrigosa

Curs 2010-2011

1. LA COHERÈNCIA

1.1. El tema o assumpte

El **tema** és l'assumpte sobre el qual versa el discurs, allò de què es parla o s'escriu. Respondrà d'una manera general a la pregunta *de què tracta el text?*

L'enunciarem amb una o més paraules, o amb un o més sintagmes, de caràcter general, i ens servirà per a començar el comentari i com a pas previ per determinar quina és la idea principal.

1.2. La tesi o idea principal

La tesi, idea principal o eix temàtic és la idea al voltant de la qual gira tot el text i que ens vol transmetre l'autor en escriure'l. És la idea —normalment una només— que ha dut a l'autor a escriure aquell text, aquella sobre la qual li interessava treballar i reflexionar, o simplement transmetre'ns-la. Respondrà d'una manera concreta a la pregunta *què ens diu el text sobre el tema enunciat abans?*

La **tesi** l'enunciarem amb una oració completa, no ja amb una simple paraula, i haurà de gaudir ja d'una certa concreció i ajustar-se al que diu el text analitzat. A l'hora de determinar la idea principal d'un text, formarem una oració a partir de la paraula que hem enunciat en el tema, o relacionarem amb una oració les paraules utilitzades en definir el tema. En el cas que per determinar el tema hàgem utilitzat més d'una paraula, ara en la idea principal les relacionarem. En ocasions pot ser-nos de gran rendiment utilitzar conceptes antagònics, o com a mínim oposats en el text.

1.3. Les idees o els motius secundaris

En aquest apartat s'inclouen totes aquelles altres idees que se'ns transmeten pel text, però que no gaudeixen de la importància de la principal. Són les idees que, amb un caràcter secundari, adquiriran significat en relació amb la idea principal i, com a conseqüència, l'explicaran i el complementaran. Si intentem respondre preguntes com *per què?*, *com?* *en quines circumstàncies s'ha produït la idea principal?*, trobarem una sèrie de respostes que ens ajudaran a extraure les idees secundàries. En resum, són les idees suplementàries de què es valdrà l'emissor per introduir, explicar o complementar la idea principal o eix temàtic.

De la mateixa manera que la **idea principal**, les enunciarem amb oracions completes i, per altra banda, les **idees secundàries** presentarem de manera esquemàtica per tal que es veja clarament quantes n'hi ha.

En els textos argumentatius les **idees secundàries** es poden correspondre amb els **arguments** utilitzats per l'autor per a defensar la **tesi**.

1.4. El resum

En el **resum** s'ha d'elaborar, en poques línies —no més de 10—, un text totalment independent de l'original —eliminarem les referències del tipus *el text diu que*, *el text comença que*, *el text segueix que* o *el text acaba dient que ...*— en el qual haurèm de mantenir totes les idees rellevants del text i, especialment, les relacions que existeixen entre elles.

Podem redactar el **resum** del text a partir de la **idea principal i idees secundàries** que hem assenyalat a l'apartat anterior. Això no obstant, hem de mantenir l'ordre en què aquestes apareixen al text. És convenient no copiar frases literals del text, i en cas de fer-ho resulta de gran importància utilitzar els **connectors** correctes, per marcar les relacions que s'hi donen. El que sí que resulta important és utilitzar els **mots claus**, aquells mots amb més càrrega de significat del text.

1.5. Els elements paratextuals

En el procés de significació discursiva, cal tenir en compte que la informació no prové únicament del text pròpiament dit, sinó que existeixen altres **elements paratextuals**, que es troben al voltant del text, i li aporten significació: un dibuix o una fotografia pot aportar-nos una informació important sobre el text que acompanya. Són elements paratextuals: el **títol** —el més freqüent i important— i les **il·lustracions** —fotografies o dibuixos—, els epígrafs o les dedicatòries. Tots aquests apartats hauran de ser comentats des de la seua importància per a la comprensió del text i la seua relació amb les idees —principal o secundàries— que ens pretén transmetre.

El **títol** és l'element textual més freqüent i que sol gaudir d'una major importància, ja que es troba destacat tipogràficament —majúscula, tipus i grandària de lletra diferent, centrat, a part del text ...

El **títol**, tot variant segons les característiques de cada text i és susceptible de comentari des de diferents aspectes:

➤ **Títol temàtic o remàtic.**

- El **títol** és **temàtic** si només ens diu *de què tracta* el text, sense avançar-nos cap de les idees que s'hi presenten. El **títol temàtic** coincideix de manera parcial o completa, amb el tema del text i no s'hi expressa l'opinió de l'autor.
- El **títol** és **remàtic** si ens avança *què diu el text*, o alguna de les idees que s'hi presentaran. No només ens diu *de què tracta* el text, sinó també *què ens diu* sobre allò *de què tracta*. En el **títol remàtic** ja s'observa quina és l'opinió de l'autor respecte del tema que es tracta.

➤ **Recursos literaris utilitzats.**

Quan el **títol** és **remàtic** aporta bastant informació prèvia al text, per a la qual cosa l'autor pot utilitzar diferents recursos com la metàfora, la ironia, la relació causa—efecte, els refranys, les expressions populars o frases fetes. Amb aquests recursos es pretén cridar l'atenció del lector, a més de concentrar molta informació en poques paraules.

➤ **Brevetat i concisió dels títols.**

A causa de les seues característiques, els títols solen ser breus, concisos i, moltes vegades, sintètics, és a dir, que concentren molta informació. En aquest cas, normalment són remàtics, i en el comentari haurem d'explicitar quin seria el títol complet, no sintetitzat.

Els títols també poden ser també **denotatius** —només valor de diccionari— o **connotatius** —duen molt de significat afegit—, **sintètics** —concentren molta informació— o **modalitzats** —ja ens indiquen subjectivitat de l'autor—. En tots els casos, s'ha d'explicar el tipus de títol i el seu valor o significat complet.

En els **textos periodístics**, especialment, el títol sol anar acompanyat de l'**avanttítol** o del **subtítol**, encara que no tots presenten les tres parts. Els tres apartats en conjunt formen el que s'anomena el **títular**. L'**avanttítol** sol explicar el motiu de la notícia, mentre que el **subtítol** sol afegir informació complementària al títol. En alguns casos s'hi reproduïx alguna de les idees del text —la **principal** o les **secundàries**— o, fins i tot, s'hi fa un resum ràpid del text. En tot cas, els **subtítols** també van en tipografia diferent al cos del text, per la qual cosa també són fragments rellevants.

En cas que el text vaja acompanyat d'alguna **il·lustració** o **fotografia** també ha de ser comentada: fa referència a alguna idea del text, ens il·lustra sobre el tema del text, ens orienta sobre la postura del text?

1.6. L'estructura temàtica

L'**estructura temàtica** estableix l'organització del text d'acord amb la localització de la seua **tesi** o idea principal. Així podem parlar dels següents tipus d'**estructura temàtica**:

- **Sintetitzant** (climàtica o inductiva): la tesi apareix en la part final del text. S'hi va de les parts al tot: al llarg del text es van donant els arguments que a la fi conduiran a la conclusió final. En alguns textos es van donant exemples o fets d'abast particular i concret, per arribar a la fi amb una conclusió d'abast general, teòric: s'hi va del concret al teòric.
- **Analitzant** (anticlimàtica o deductiva): la tesi apareix en la part inicial del text. S'hi va del tot a les parts: en la primera part es presenta la idea principal del text i al llarg del text s'analitza aquesta idea, s'hi donen els raonament o els exemples necessaris que porten a la conclusió del començament —de la idea, de la teoria, als casos concrets, als exemples.
- **Lineal**: la idea principal es repeteix al llarg del text.
- **Circular** (enquadrada): la idea principal apareix en la part inicial i es repeteix al final del text. S'hi presenta la idea principal al començament del text, es donen els arguments i s'acaba el text amb la repetició de la idea principal.

En comentar aquest apartat s'ha de dir a quin tipus d'estructura temàtica correspon el text analitzat i justificar aquesta decisió dient on es troba la **tesi** —en quines línies— i reproduir-la literalment, si apareix de manera explícita. En el cas que la idea principal s'hi trobe implícita i, per tant, no podem assenyalar-la, ho haurem d'explicar. També s'hi ha d'explicar i raonar l'evolució del text, per exemple dels casos concrets a la teoria.

1.7. L'estructura textual

Tots els textos presenten una ordenació formal —externa— o del seu contingut —interna— que anomenem **estructura textual**.

L'**estructura externa** respon a la disposició formal que adopta el text i està conformada pels blocs que presenta: paràgrafs, estrofes, apartats, capítols, actes, ... Aquest apartat serà comentat només en relació amb l'**estructura interna**, si ambdues estructures del text coincideixen o no. De vegades, però, també s'hi ha de comentar la major o menor extensió d'algun paràgraf, si això manté alguna relació amb el contingut del text. Això no obstant, l'estructura externa no té cap importància per al comentari, sinó com a oposició a l'interna.

L'**estructura textual interna** estableix les parts del text d'acord amb la funció que cada part realitza en el significat conjunt del text. És la manera d'ordenar o presentar el contingut perquè responga a la intenció de l'autor i per tal que resulte entenedor. L'estructura interna pot respondre a un esquema prefixat, com ara les parts d'un **text narratiu**: **presentació**, **nus** i **desenllaç**; dels **textos argumentatius**: **introducció** o plantejament, **argumentació** i **conclusió**; dels **expositius**: **introducció** o plantejament, **exposició** i **conclusió**.

Això no obstant, els textos no sempre presenten una estructura en estat pur, sovint combinen les característiques d'un tipus d'estructura amb les d'una altre, de tal manera que podem parlar de fragments o seqüències diferents dins un text. Per regla general, el tipus de text ve determinat per la finalitat de l'emissor i l'estructura textual a què recorre per a expressar el seu missatge o contingut.

A l'hora de realitzar aquest apartat del comentari, s'ha d'evitar repetir el resum del text. En primer lloc, s'hi ha de detallar l'abast —amb el número de les línies— de cada fase, en segon lloc s'hi ha d'explicar el contingut de cada apartat però sense repetir ni les idees ni el resum. En la fase de desenvolupament dels textos argumentatius o explicatius s'han d'explicar els tipus d'arguments i en la conclusió no oblidarem d'explicar, com sol ser habituals, si finalitza amb una frase o expressió de transcendència per al text.

1. Per definir cada estructura textual relaciona les tres columnes de la graella següent.

ESTRUCTURA	CONTINGUT	FINALITAT
Descriptiva	Què s'ha de fer? Com es fa?	Regular el comportament individual i la vida social.
Narrativa	Què opine? Què opina?	Establir comunicació espontània o premeditada.
Conversacional	Què és? Què passa?	Facilitar la percepció de les característiques de llocs, de persones i d'objectes.
Expositiva	Com ho diem?	Convèncer o induir a una presa de posició.
Argumentativa	Com sóc? Com és? Com són?	Atraure l'atenció del receptor amb sensacions diverses
Retòrica	Què diem? Què diuen?	Ampliar el coneixement, donar informació.
Instructiva	Què faig? Què fem? Què fan?	Explicar fets reals o inventats.

2. Identifica de totes les característiques del llistat següent les que corresponen a cadascuna de les estructures textuales: argumentativa, expositiva i instructiva

- Disposició gràfica que evita les ambigüitats.
- Relacions de problema-solució o causa-efecte.
- Ús abundant de l'imperatiu.
- Absència de marques d'emissor.
- Ús abundant del present d'indicatiu.
- Ús de marques d'ordre i de connectors causals i consecutius.
- Ordenació seqüencial dels enunciats.
- Enunciats objectius i recursos d'impersonalització.
- Exposició de raonaments a favor d'una tesi o per a arribar a una conclusió.
- Disposició en títols, subtítols i apartats.
- Abundància de recursos retòrics: ironia, sinonímia, repetició, paral·lelisme, citació, exemplificació...
- Ús de connectors temporals i signes d'ordenació.
- Predomini dels connectors causals, finals i il·latius.
- Veracitat de les premisses, que condiciona l'èxit del discurs.

2. L'ADEQUACIÓ

2.1. La finalitat o intenció

Quan ens comuniquem, sempre ho fem amb una finalitat o intenció concreta; altrament, la comunicació no tindria sentit. A l'hora d'elaborar un text, la finalitat que ens proposem és tan important que condiona la resta dels factors. Per exemple, no utilitzem el mateix to per a demanar un favor que per a expressar disconformitat. Entre les nombroses finalitats comunicatives, esmentarem: saludar, explicar, preguntar, concedir, denegar, queixar-se, convèncer, agrair, divertir, retraure, acusar, condemnar...

A l'hora d'analitzar un text, cal que ens fixem en la seua finalitat, en la seua intenció. No oblidem que en la major part dels casos el propòsit de l'autor és justament el punt de partida, és a dir, el detonant que posa en marxa la necessitat de crear el text. Per tant, quedaran sotmesos a aquesta intenció inicial gran part dels factors de la situació comunicativa, com ara el grau de formalitat, el to, el gènere textual, l'àmbit d'ús i el registre lingüístic. Això no obstant, en alguns textos trobarem diferents seqüències que podem diferenciar en el seu interior, per això la importància de definir la intenció que ens indicarà el tipus de text. Pensem en una novel·la: al llarg de les seues pàgines podem distingir diferents seqüències descriptives, conversacionals, narratives ... O en un article d'opinió normalment trobem una primera part expositiva on es presenten els fets abans de començar la pròpia argumentació.

1. Indica quina és la finalitat o intenció de cada tipus de text dels següents:

- *Parlament d'un polític en un míting electoral.*
- *Reglament de règim intern de l'institut.*
- *Anunci publicitari de televisió.*
- *Crítica d'una pel·lícula.*
- *Carta al director d'un diari.*
- *Retransmissió televisiva d'un concert de música clàssica..*
- *Instància a la Delegació de Trànsit.*
- *Carta a un amic o amiga.*
- *Editorial d'un diari.*
- *Article d'una llei.*

2.2. Tipus de textos.

Tipus de text	Finalitat	Característiques	Gèneres
Descriptiu	Descriure: informar sobre l'estat de les coses. Facilitar la percepció de les característiques de llocs, persones o coses. Com és? Com sóc?	<p>Coherència:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ Informació jerarquitzada (de més general a més concreta) <p>Cohesió:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ Importància de l'adjectivació. ➢ Frases atributives i temps duratiu. ➢ Juxtaposició i coordinació. ➢ Adverbis de lloc i manera. ➢ Connectors naturals. 	Endevinalla, catàleg, fitxa policial, guia telemàtica ...
Narratiu	Narrar o contar fets i accions. Explicar fets reals o inventats. Què passa? Què fa, què faig o què fem??	<p>Coherència:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ Desenvolupament temporal. ➢ Estructura: plantejament, nus i desenllaç. <p>Cohesió:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ Connectors temporals i causals ➢ Verbs amb valor perfectiu. 	Notícia, acudit, pel·lícula, novel·la, conte.
Explicatiu o expositiu	Explicar: fer entendre una cosa. Ampliar el coneixement i donar informació. Què és? Per què?	<p>Coherència:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ Recursos que afavoreixen el caràcter didàctic: resums i ampliacions, exemplicacions, recursos gràfics, etc. ➢ Estructura: qüestionament (introducció: per què?), resolució (desenvolupament: perquè), conclusió (per tant) <p>Cohesió:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ Connectors lògics. ➢ Recursos d'objectivitat: adjectius especificatius no valoratius. ➢ Predomini del present d'indicatiu. 	Fullet explicatiu, refrany, textos de l'àmbit acadèmic: llibre de text, examen, exposició oral, article especialitzat, tractat científic ...
Argumentatiu	Argumentar: orientar l'opinió i/o convèncer d'alguna cosa. Què opina? Què opina?	<p>Coherència:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ Estructura: introducció (premisses), desenvolupament (arguments i contraarguments) i conclusió (tesi). <p>Cohesió:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ Connectors d'ordre, causa i conseqüència. ➢ Verbs relacionats amb causalitat i conseqüència. ➢ Citacions. ➢ Cometes i cursives. ➢ Recursos retòrics de persuasió. 	Article d'opinió, editorial, discurs polític, assaig, debat ...
Instructiu	Donar instruccions: ordenar o aconsellar alguna cosa; regular el comportament individual i ordenar la vida social. Què s'ha de fer? Com s'ha de fer?	<p>Coherència:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ Estructura enumerativa o dividida en fases d'un procés. <p>Cohesió:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ Imperatiu o altres frases verbals d'instrucció (perífrasis d'obligació, futur...) 	Manual d'ús, recepta de cuina, llei, gramàtica, consell ...
Conversacional	Conversar: interactuar socialment dos o més interlocutors; establir comunicació espontània. Què diem? Què diuen? ...	<p>Coherència:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ Estructura basada en l'intercanvi dialògic, és a dir, en la successió dels torns de paraula entre els diferents interlocutors. <p>Cohesió:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ Trets típics de l'oralitat: <ul style="list-style-type: none"> ➢ Díctics. ➢ Codis no verbals. ➢ Varietat entonativa. ➢ Connectors conversacionals (marquen l'inici i el final de la intervenció). ➢ Fórmules discursives (salutacions, comiats ...) ➢ Frases inacabades, construccions agramaticals i repeticions. ➢ Lèxic imprecís. 	Conversa cara a cara, entrevista, debat televisiu, conversa telefònica, teatre ...
Retòric	Finalitat estètica i lúdica: atraure l'atenció del receptor amb sensacions diverses	<p>Coherència:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ Transgressió lingüística basada en figures retòriques semàntiques (hipèrbole, sinestèsia, metàfora, metonímia ...). ➢ Jocs de paraules (doble sentit, polisèmia ...) <p>Cohesió:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➢ Transgressió basada en figures retòriques sintàctiques (polisíndeton, hipèrbaton ...) 	Novel·la, poema, conte, assaig literari, eslògan publicitari, embarbussament, cançó ...

2.3. Les Funcions del llenguatge

La funció general del llenguatge és la comunicació. Tanmateix, segons la intenció dels parlants, el llenguatge té aquestes aplicacions específiques o funcions:

- **Funció referencial, representativa o informativa:** està present en tota comunicació i hi predomina quan es transmet informació sobre aspectes de la realitat que ens envolta. Empra frases enunciatives, verbs en tercera persona i mode indicatiu.
- **Funció expressiva o emotiva:** manifesta els desitjos, les emocions, els temors, etc. de qui parla. Usa les oracions exclamatives, desideratives, condicionals, etc., i pronoms i verbs en primera persona i mode subjuntiu.
- **Funció conativa o apel·lativa:** ens incita a reaccionar d'una manera determinada. Hi predomina la segona persona (singular o plural) i els verbs en imperatiu.
- **Funció fàtica o de contacte:** s'usa per a iniciar o tancar una conversa, i per a assegurar-nos que la comunicació és correcta i constant. Empra usualment expressions com *doncs, sí..., ja veus...*, *sí... sí...*
- **Funció metalingüística:** el llenguatge és usat per a descriure o parlar de la llengua mateixa. És la funció de les definicions, dels diccionaris i dels textos teòrics sobre lingüística, per exemple.
- **Funció estilística o poètica:** fa recaure l'atenció en allò que es diu i se'n remarca la forma, la bellesa... És la funció més freqüent als textos literaris, especialment als poètics, però també apareix quan la publicitat o l'expressió col·loquial intensifiquen o es desvien de l'ús habitual de la llengua.

Les possibilitats comunicatives del llenguatge

Cada vegada que protagonitzem un acte de comunicació estem fent ús d'algunes funcions del llenguatge. Ara bé, encara que en els llenguatges específics pot predominar una funció, el que és més habitual és que se'n barregen diverses al llarg del procés comunicatiu. Així, en una conversa amb un amic podem usar la funció fàtica per a començar, seguir amb la referencial, la conativa, l'expressiva... Això no obstant, tot i que al llarg d'un text podem diferenciar diverses seqüències pel que fa a les funcions del llenguatge, hem de destacar quina és la predominant.

2. Llig atentament les frases següents i raona quina funció, o funcions, del llenguatge hi predominen.

- *No et quedes sense el nou èxit musical de Pep Cullera. Compra-te'l.*
- *Somriu la vesprada / quan somrius i em mires / i em dius les paraules / que em diuen l'amor.*
- *Però què dius? Ets boig?*
- *(En un ascensor) Doncs, ja fa fred, no?*
- *Quan el vapor d'aigua de l'atmosfera es condensa es formen núvols.*
- *Si beus, no condueques.*
- *M'agradaria tant conèixer aquell país!*
- *Una llengua és un sistema organitzat de signes.*
- *Ha decidit dedicar-se a la pintura.*
- *Viu en aquella casa... saps?, la del cantó..., te'n recordes?, aquella de color verd...*
- *El nostre sistema fonològic té un inventari reduït i tancat de fonemes*
- *Diu que no va poder presentar el treball a temps, perquè va tenir un problema amb l'ordinador... Això, no s'ho creu ni ell!*
- *Celebra el teu aniversari amb nosaltres. Restaurant La Carabassa.*
- *L'última síl·laba del nom d'Hero va ser, en aquest món, el final del seu parlar, amar i viure.*
- *I aleshores es va alçar i se'n va anar sense dir res a ningú.*

2.4. Els àmbits d'ús

Quan parlem d'àmbits d'ús ens referim als diferents contextos comunicatius en què apareix un discurs. Aquests poden presentar diverses classificacions segons el grau de formalitat, el seu caràcter públic o privat... És a dir, podem trobar-nos amb tants àmbits d'ús com contextos siguem capaços de caracteritzar. Fonamentalment, podem distingir-ne:

- **Àmbit periodístic**, propi dels mitjans de comunicació. També s'hi inclouen els discursos publicitaris.
- **Àmbit acadèmic**, propi de les institucions educatives i de la investigació. També s'hi inclouen els textos científics.
- **Àmbit literari**, propi dels discursos en què predomina la funció estètica.
- **Àmbit administratiu**, propi de les institucions públiques i de les seues relacions amb els ciutadans. Considerem que s'hi inclouen els textos jurídics.
- **Àmbit col·loquial**, propi de les relacions interpersonals entre amics, companys, familiars...

2.5. Els gèneres

El gènere, que alguns autors també denominen *arxítext* i per una major claredat també podem anomenar *tipus de document*, designa un conjunt de textos que presenten unes característiques comunes socialment reconegudes. Aquest conjunt de trets és considerat per l'emissor a l'hora d'elaborar un discurs, i pel receptor a l'hora de descodificar-lo.

A més a més, els gèneres són producte d'un aprenentatge cultural: hem après a diferenciar els diversos gèneres a mesura que, dins una societat concreta, hem anat interpretant-los. Qualsevol de nosaltres és capaç d'identificar el prospecte d'un medicament, un cartell publicitari, una fitxa bibliogràfica, uns apunts de classe, una novel·la (policiaca, rosa, d'aventures...), un imprés (d'afiliació a un sindicat, de matrícula...), etc.

2.6. Els elements de la comunicació

2.6.1. L'emissor, el receptor i altres enunciadors

L'**emissor** o l'**autor real** del text és la persona real que escriu el text. En el comentari haurem de donar dades biogràfiques sobre l'autor que puguen tenir rellevància per al que diu al text.

L'**emissor** o l'**autor model** és la representació mental que l'escrit crea en el receptor real sobre el qui ha redactat el text. En el comentari, haurem d'explicar quina és la imatge que hem deduït sobre aquell autor després de llegir el text: coneix el tema tractat, què en pensa, quina actitud hi adopta, quina ideologia se'n deriva, etc. Si el lector real no es fa una imatge adequada de l'autor model, el missatge pot no arribar-li o arribar-li incomplet o deformat.

El **locutor** constitueix la presència, mitjançant marques lingüístiques, de l'emissor o autor en el text. El locutor es correspon al que en els textos narratius s'anomena narrador.

El locutor es manifesta al text mitjançant els díctics de primera personal del singular o del plural. En el comentari, haurem d'explicar si es tracta d'un text amb una presència important de díctics de primera persona del singular, la qual cosa li conferirà un caràcter subjectiu; o pel contrari es tracta d'un text caracteritzat per l'absència d'aquests díctics i, per tant, un text amb un caràcter objectiu, si més no en aparença. Resulta especialment important el comentari dels díctics de primera persona del plural que apareixen en un text, ja que poden presentar quatre possibilitats referencials:

- **Plural de modèstia** (Nosaltres = jo + Ø). Propi dels textos expositius de l'àmbit acadèmic i científic. Es tracta, en realitat, d'un plural fals ja que, de fet, és una única persona: *D'acord amb les investigacions exposades anteriorment arribem a les següents conclusions: ...*
- **Nosaltres exclusiu** (Nosaltres = jo + ell (+ ell + ell ...): *Els professors hem decidit canviar la data de les avaluacions.*
- **Nosaltres inclusiu** (Nosaltres = jo + tu (+ tu + tu...)). *Quan acabem les classes, anirem a sopar* (el professor i els alumnes que han aprovat).
- **Nosaltres global** (Nosaltres = jo + tu (+ tu + tu ...) + ell (+ ell + ell ...)). L'emissor busca la complicitat i la proximitat del receptor per tal d'implicar-lo en el discurs: *Viurem més segurs si ens conscienciem del problema que suposen els accidents de trànsit.*

El **receptor** o **lector real** som cadascun de nosaltres quan llegim el text. A l'hora del comentari no té més importància que la seua oposició al lector model o a l'alocutari.

El **receptor** o **lector model** és la imatge mental sobre el lector amb què l'emissor real redacta el text; així doncs, l'autor real pot decidir escriure per a un tipus de lector determinat amb unes característiques concretes: edat (jove/vell), grau de competència lingüística, nivell cultural, posició ideològica, etc. De la mateixa manera que ocorria amb el lector model, si a l'hora d'elaborar el discurs l'autor real no dissenya el perfil adequat del lector model, la comunicació no es produirà de manera adequada amb el propòsit amb què s'havia escrit.

En la confecció d'un text, l'autor real pressuposa un seguit de coneixements en el receptor que permetran la perfecta comprensió del text. Si alguna d'aquestes **pressuposicions** falla i no es troba entre els **coneixements enciclopèdics** del receptor, la recepció o comprensió del text no es realitzarà de manera completa. La primera **pressuposició** de l'emissor és el coneixement per part del receptor del **context situacional** en què s'insereix un text.

Per a entendre bé el missatge que vol transmetre un text a més del codi lingüístic s'ha de conèixer també el context en què s'ha emés. Un text pot variar el seu significat segons el context, o pot no entendre's, o malinterpretar-se, si no es coneix, o es situa incorrectament, en un context determinat. Pensem en les múltiples interpretacions que es poden donar de la sola paraula "gràcies".

El context situacional implica la totalitat de circumstàncies no lingüístiques que rodegen el missatge en el moment d'emetre's: el temps amb tot el conjunt de circumstàncies que el rodegen, l'espai general o concret que rodegen l'emissor o els interlocutors, o l'espai on s'ha transmés un missatge, la finalitat, o tot el conjunt de circumstàncies socials que circumscriuen, i en alguns casos han provocat, aquell text.

L'acte comunicatiu té lloc en una realitat concreta, en un lloc i en un temps concret, és a dir, en un entorn, entre uns participants concrets, que tenen en comú uns coneixements, per mitjà d'un canal concret i amb una finalitat específica. D'altra banda, també cal tenir en compte les circumstàncies personals dels interlocutors, que pertanyen a una tradició històrica i cultural i es troben en un ambient natural i social concret. Tots aquests factors condicionen la naturalesa dels missatges que s'intercanvien i provoquen que els mateixos signes lingüístics pugen tenir interpretacions diferents.

Només en el cas de saber *reproduir* aquestes circumstàncies de l'enunciació serem capaços de realitzar una descodificació *correcta* i *completa* del missatge.

Per tant, en el comentari, haurem d'explicar quin és el context situacional que haurà de conèixer el receptor per entendre, quin és el perfil de lector en què havia pensat l'autor —si podem identificar-lo amb algun grup social determinat, amb algun sector de la població, amb algun grup determinat— com a destinatari del seu missatge, i quins són els coneixements enciclopèdics que l'autor pressuposava que havia de tenir el receptor per a la perfecta comprensió del seu text. Entenem per coneixements enciclopèdics el conjunt de les referències culturals que el lector haurà de posar en funcionament davant referències que puguen aparèixer en un text, com ara saber qui era Ausiàs March o Sadam Hussein, conèixer la localització de països, saber els ingredients de la paella, saber alguns conceptes de sexualitat o sobre la indumentària d'alguns pobles indígenes.

L'**alocutari** és la presència del receptor en el text mitjançant les marques lingüístiques. En el comentari, haurem d'analitzar la presència, o no, del receptor en el text mitjançant els díctics de segona

persona. Freqüentment, especialment en els articles d'opinió, el receptor apareix englobat en el nosaltres incliusiu o global, de manera que l'autor pretén aconseguir la complicitat del receptor, remarcar la seua coincidència d'opinions o manifestar una relació de proximitat, d'identificació entre qui parla i qui escolta.

Les parelles autor real/autor model i lector real/ lector model no tenen per què coincidir, i en aquest cas la interpretació del text en qüestió resultarà afectada. Per tal d'entendre-ho millor, fixem-nos en què passa amb els acudits masculistes (també valdria ací qualsevol tipus d'acudit irrespectuós amb qualsevol altre grup social). Tots devem haver comprovat que aquests texts només acompleixen eficaçment la seua funció comunicativa, la de fer gràcia, en un grup concret de receptors, els lectors models: els qui comparteixen la ideologia masculista implícita.

Per últim, és freqüent que en un text apareguen altres veus diferents —**polifonia**— de l'emissor o del receptor que parlen en estil directe o reportat —indirecte—: són els anomenats **altres enunciadors**. En el comentari, haurem d'analitzar la seua importància en el text i amb quina finalitat són presentats. En unes ocasions seran valorades com a arguments d'autoritat per reforçar les idees de l'autor, mentre que en altres serviran de contraposició.

2.6.2. El codi i la variació lingüística

El codi és la llengua, el sistema lingüístic, de què ens hem servit per a elaborar un missatge. En el comentari haurem de dir en quina llengua, o llengües, està escrit el text.

La variació lingüística és la capacitat d'una llengua d'expressar una idea o de dir una forma lingüística de diferents maneres, és a dir, la multiplicitat o diversitat de formes que una llengua pot presentar atenent a diversos factors, ja que cap llengua no és uniforme sinó que adopta diverses formes d'acord amb el grup de persones que la fan servir o les diferents situacions d'ús en què apareixen.

Els lingüistes tradicionalment —en la seua mania de sistematitzar l'estudi del llenguatge— a aplicar un reduccionisme dràstic al seu estudi lingüístic i a prescindir-ne dels elements de variació, que suposaven un entrebanc a la sistematització rigorosa. D'altra banda, altres lingüistes actuals — particularment els que treballen al camp de la lingüística textual, la dialectologia o la sociolingüística— insisteixen en la viabilitat d'una aproximació sistemàtica al tema de la variació, amb resultats molt interessants.

De fet, si els llenguatges artificials, de laboratori, tendeixen a reduir a zero la variació de les seues unitats (així, per exemple, s'esdevé en la lògica formal o en els metallenguatges científics en general), les llengües naturals posseeixen una gamma de variabilitat que no deixa de ser un factor enriquidor de la seua capacitat significativa. Podem posar uns exemples de variants lingüístiques com ara, els sinònims dialectals (geosinònims) noi, xiquet i al·lot. Un altre exemple de variant lingüística més complex que l'anterior seria les diverses estratègies constructives d'una determinada carta, amb grans possibilitats de variació en l'estil, el to, les fórmules emprades, l'ordre en l'exposició de les idees, l'extensió, etc.

Per tal d'evitar confusions definim els següents conceptes bàsics:

- una *variable lingüística* és tota unitat lingüística que pot manifestar-se en dues o més formes o *variants*.
- una *variant* és cadascuna de les formes en què pot manifestar-se una *variable*, en funció de les variables lingüístiques, socials, etc. Aquestes *variants* lingüístiques poden entendre's generalment com a diverses maneres (lingüísticament equivalents, però socialment diferenciades) de dir o fer la mateixa cosa, i les trobem a tots els nivells d'anàlisi lingüística (fònic, morfosintaxi, lèxic, textual, etc.).
- una *varietat lingüística* —que no ha d'utilitzar-se com a sinònim de *variant*— es caracteritza per un conjunt de variants que presenten una *distribució social* similar. Si *noi*, *al·lot* i *xiquet* eren *variants* d'una sola variable lexicosemàntica, cada una d'aquestes variants forma part d'una *varietat* geolingüística diferent (els respectius dialectes geogràfics).

VARIABLE	1a persona del present d'indicatiu		
VARIANTS	/kántu/	/kánte/	/kant/
VARIETATS	Català central	Valencià	Balear

La distribució social d'una varietat pot coincidir amb un àmbit geogràfic, o amb un estrat social, amb un ambient cultural determinat, amb un parlar propi d'un individu concret (idiolecte), etc. Seran, per tant, varietats del català el parlar de Menorca, el català oral en general, el periodístic o el llenguatge poètic de Vicent Andrés Estellés (idiolecte literari).

La variació lingüística pot ser de quatre tipus, cadascun associat a un factor concret i que ens permetrà distingir les següents varietats lingüístiques:

- La **variació diacrònica** afecta la història de la llengua, açò és, l'evolució de les unitats lingüístiques al llarg del temps i són objecte d'estudi de la *història de la llengua*. En aquest apartat, en el comentari, situarem cronològicament la varietat de llengua utilitzada, si es tracta d'una llengua actual, del s. XV o del s. XIX. Per això, datarem la varietat utilitzada mitjançant exemples concretes del text que ens permeten aquesta afirmació. Per altra banda, també la varietat diacrònica utilitzada ens pot aportar informació sobre la generació de l'autor.
- La **variació diatòpica** (geogràfica) explica els canvis que es produeixen en la llengua tot depenent de l'origen geogràfic dels parlants. Aquesta variació ha estat molt estudiada per la *dialectologia* i s'han establert, per a la nostra llengua, classificacions de les diferents varietats (dialectes, subdialectes i parlars). En el comentari, després d'haver expressat el codi o la llengua en què està escrit el text, ara concretarem el dialecte geogràfic de procedència de l'autor: en primer lloc si procedeix del català oriental o occidental, i a continuació el seu subdialecte o parlar, i ho justificarem amb els exemples del text necessaris.
- La **variació diastràtica** defineix les varietats de la llengua en funció dels diferents estrats o grups socioculturals dels parlants. Aquest tipus de variació és matèria de la *dialectologia social* o de la *sociolingüística* i se centra en el comportament lingüístic dels diversos grups i classes, tot intentant caracteritzar els seus usos com a varietats que es poden denominar dialectes socials o sociolectes.
- La **variació diafàsica** ve determinada per la funció dels discurs en cada tipus de context o situació d'ús. Aquest és un camp intensament treballat, els darrers anys, per la *pragmàtica* i *lingüística textual*, i comporta l'anàlisi dels diversos fenòmens de la interacció comunicativa.

Isidor Marí agrupa aquests mateixos tipus de variació lingüística, de la següent manera:

- els que *depenen del parlant*
 - les *varietats diacròniques*
 - les *varietats diastràtiques*
 - les *varietats diatòpiques*
- els que depenen de l'ús lingüístic
 - les *varietats diafàsiques*

Cada parlant ha nascut en una època, en un lloc i en un nivell social determinat que caracteritzarà la seua llengua, el seu *idiolecte*. Però en una situació comunicativa determinada utilitzarà un *registre* o un altre, en el qual les varietats anteriors apareixeran o seran neutralitzades per la *llengua estàndard*.

2.6.2.1. Les varietats geogràfiques del català

L'any 1861 Manuel Milà i Fontanals cridà l'atenció sobre la divisió del català en dos grans blocs, *l'oriental i l'occidental*, segons les característiques del *vocalisme àton*.

CATALÀ ORIENTAL	CATALÀ OCCIDENTAL
Confusió de les vocals A, E àtones en la E neutra /ə/: PATREM > /páre/	Distinció de les vocals A, E àtones: PATREM > /páre/.
Neutralització de les vocals O, U àtones en /u/: posar > /puzár/.	No neutralització de les vocals O, U àtones: /pozár/.

Aquesta macrodivisió continua tenint vigència i molts altres trets que han estat assenyalats posteriorment vénen a reforçar-la. Anotarem algunes característiques que s'hi han afegit per diferenciar el *català oriental* de l'*occidental*:

CATALÀ ORIENTAL	CATALÀ OCCIDENTAL
“x” inicial i postconsonàntica, es realitza fricativa /xarxa/	“x” inicial i postconsonàntica, es realitza africada /txartxa/
El dígraf “ix” el realitzen /caxa/	El dígraf “ix” no es realitza /caixa
Desinència de 1a persona del present indic. en - U, -I, Ø : /cantu/, /canti/, /cant/.	Desinència de 1a persona del present d'indicatiu en - O, -E : /canto/, cante/.
Verbs incoatius de la 3a conjugació amb l'increment - EIX - (present indic.) i - EIXI (present de subjuntiu): <i>podreix, podreixi</i>	Verbs incoatius de la 3a conjugació amb l'increment - IX - (present d'indic.) i - ISCA (present de sub.): <i>podrix, podrisca</i> .
Plurals d'antigues esdrúixoles llatines acabades en - S : <i>HOMINES</i> > <i>homes</i> .	Plurals d'antigues esdrúixoles llatines en - NS : <i>HOMINES</i> > <i>hòmens</i> .
Lèxic específic: <i>mirall, noi, llombrígol, xai</i> .	Lèxic específic: <i>espill, xic, melic, corder</i>

Segons aquesta sèrie de característiques podem adscriure els diversos subdialectes a un o un altre bloc. Així,

- pertanyen al **català oriental**: *rossellonés, català central, balear i alguerés*.
- pertanyen al **català occidental**: *català nordoccidental, el tortosí i valencià*.

A l'hora d'analitzar un text escrit hem de tenir present que la major part d'aquestes característiques no tenen un reflex en l'escriptura, per tant, ens haurem de centrar en aquells trets lingüístics que ens permeten determinar el dialecte geogràfic i que tenen un reflex ortogràfic — fonamentalment, les característiques morfosintàctiques i lèxiques.

T'apuntem tot seguit unes característiques que et poden permetre diferenciar la varietat geogràfica utilitzada en un text:

<i>Català Occidental</i>	<i>Català Oriental</i>
<i>Característiques morfològiques</i>	
<i>Característiques lèxiques</i>	

2.6.2.2. *Les varietats diafàsiques*

Els registres, varietat funcionals o diafàsiques d'una llengua es defineixen com les diferents realitzacions que pot presentar una llengua en els diversos àmbits d'ús. Per a determinar el registre utilitzat en l'elaboració d'un text haurem de parar esment en els següents factors que ens permetran la seua classificació:

- el *tema* del qual parlem
- el *lloc* on es desenvolupa la comunicació
- el *canal*
- la *relació interpersonal* entre els interlocutors.
- la *intenció* del missatge.

A partir de l'anàlisi dels factors anteriors, podem fer la següent classificació dels registres:

- *Nivell Alt*
 - El *científicotècnic* busca la claredat expressiva i la coherència lògica, i es caracteritza per l'abundància de neologismes, tecnicismes i per una simbologia pròpia.
 - El *literari* té un alt grau d'elaboració lingüística i una finalitat estètica. Hi abunden els elements retòrics i els recursos estilístics.
 - El *jurídicoadministratiu* respon a un estil fix i reiteratiu, i té un to autoritari i solemne: imperatius, fórmules de tractament...
 - El *periodístic* es caracteritza per la claredat expositiva i la varietat de gèneres textuals. Sol recórrer a l'estàndard, ja que va destinat al gran públic.
 - El *publicitari* sol contenir missatges curts, contundents i sovint amb doble sentit. Hi predomina la funció conativa o apel·lativa amb finalitat persuasiva.
- *Nivell Mitjà*
 - *L'estàndard* funciona com a model, ja que es la realització pràctica de la norma. És supradialectal: sol prescindir dels trets distintius a fi de facilitar la comprensió entre els parlants dels diversos dialectes.
- *Nivell Baix*
 - El *col·loquial* és el registre més usual i quotidià. Hi abunden els recursos subjectius: frases fetes, augmentatius, diminutius, despectius, exageracions...
 - El *vulgar* és el registre que es caracteritza per les transgressions de la norma: incorreccions fonètiques, lèxiques (barbarismes) i sintàctiques. Es caracteritza per una pobresa lèxica, amb confusions i imprecisions freqüents.

2.6.2.2.1. L'estàndard

En els textos formals adquireix gran importància la varietat estàndard. Cal considerar-la com la varietat que neutralitza la variació intrínseca de qualsevol llengua que ja hem estudiat anteriorment. Efectivament, l'estàndard és la llengua comuna, general i supradialectal, que pretén la intercomunicació de tots els parlants, més enllà de les diferències geogràfiques, socials o generacionals. S'erigeix com el model de referència per a tots els parlants de la comunitat lingüística, bé per als àmbits formals, bé per a tots els àmbits. Així, l'estàndard naix amb la finalitat primigènia de satisfer la comunicació en els àmbits d'ús formals, però també aspira a convertir-se en la varietat usada en altres àmbits com ara convertir-se en la varietat habitual dels grups socials més instruïts, que cada vegada són més nombrosos.

Els cinc tipus de registres del nivell alt tenen com a base les realitzacions de la llengua estàndard, ja que l'estàndard es correspon amb el nivell de competència lingüística esperat en qualsevol usuari complet de la llengua de cultura mitjana, és a dir, aquell usuari que fa un ús real de la llengua en els diferents àmbits d'ús i que, per tant, parla, llig i escriu habitualment en aquella llengua. A més que com a llengua comuna l'estàndard és la varietat que pot arribar a un major nombre de parlants.

Per altra banda, hem tenir present que l'estàndard com a varietat supradialectal neutralitza els trets distintius de cadascuna de les varietats lingüístiques, per la qual cosa pot donar-se el cas que un text elaborat a partir de l'estàndard ens presente dificultats per a determinar, per exemple, la varietat geogràfica del seu autor. Això, no obstant, com ocorre en altres llengües, en català podem parlar de diferents estàndards com ara el català estricte, valencià o balear.

2.6.3. El canal. L'espai i el temps

Per canal entenem el mitjà pel qual es transmet i ens arriba un text. Els missatges vehiculats a través de la llengua natural només tenen una recepció auditiva (canal *oral*) o visual (canal *escrit*).

La comunicació oral i la comunicació escrita presenten dues diferències que afecten el text mateix. En primer lloc, els textos orals es produeixen en situació, és a dir, el temps i l'espai són compartits per l'emissor i el receptor. La comunicació escrita, en canvi, és diferida: ni el temps ni l'espai són compartits pels participants. En segon lloc, els textos orals solen ser espontanis o improvisats, mentre que els escrits són preparats.

Ara bé, aquests dos trets distintius moltes vegades tendeixen a diluir-se i la caracterització dels textos esdevé, doncs, molt més complexa. És evident que si tenim en compte la incorporació de les noves tecnologies a la comunicació els trets esmentats deixen de tenir sentit: una conversa per Internet, per exemple, podrà ser oral i escrita alhora, i en tots dos casos, emissor i receptor compartiran el temps de l'enunciació però no l'espai.

D'altra banda, el text oral i el text escrit no són compartiments separats, sinó que sovint s'interseccionen. Pensem que un text oral pot tenir una procedència escrita (una conferència, un telenotícies o un text teatral), o un escrit pot estar basat en un oral (l'acta d'una reunió).

Haurem de tenir en consideració, doncs, la complexitat de la distinció oral escrit i la intersecció entre aquests dos modes de comunicació. Per tant, a l'hora d'analitzar el canal d'un discurs, comentarem el canal utilitzat, però també si recull alguna de les característiques de l'altre canal.

Una altra de les característiques definitòries dels textos orals que es deriva de la coincidència en l'espai i el temps és la possibilitat d'interacció emissor i receptor, tanmateix amb les noves tecnologies alguna possibilitat d'interacció també es dona en els textos escrits, com ara la possibilitat de comunicar-se amb els autors dels articles mitjançant les adreces electròniques que acompanyen la seua signatura.

Per últim, en aquest apartat, hem de comentar en un text escrit en què no hi ha coincidència en el temps entre l'autor i el lector, si aquell text manté o no vigència pel tema tractat i després del temps transcorregut des de la seua escriptura o publicació.

3. LA COHESIÓ TEXTUAL

La cohesió d'un text ve determinada per un conjunt de mecanismes lingüístics que ens permeten donar un caràcter global al text. En aquest apartat haurem de detectar els diferents elements formals dels missatges que confereixen un aquest caràcter unitari al text, és a dir, com es *manifesta* la cohesió al text.

Alguns autors anomenen a aquest apartat la "coherència superficial" ja que sempre es manifesta per formes concretes del text.

En aquest apartat analitzarem quins són els mecanismes de cohesió lèxica que donen unitat al text, els elements lingüístics de referència tant al propi text —anàfora—, com els que fan esment al context —dixi—, la connectivitat que des d'un punt de vista global s'estableix entre les diferents parts del text, la impersonalització com a procediment objectivitzador que pretén l'ocultació de l'emissor, les marques que manifesten la modalització i, per acabar, la significació aportada per la disposició textual i per la tipografia utilitzada.

3.1. La cohesió lèxica

En parlar de la cohesió lèxica analitzarem els diferents tipus de relacions que es poden establir entre el lèxic utilitzat en un text. Podem considerar els següents tipus de relacions entre els mots:

- **Repetició.** Es repeteix el mateix al llarg del text. Per exemple: *patètic – patètic – patètic*.
- **Hiperonímia-hiponímia.** Dos o més mots mantenen relacions d'inclusió. Per exemple: hiperònim *familiar*, hipònim *pare, mare, fill*.
- **Sinonímia.** Dos o més mots remeten al mateix referent. Per exemple: *pare – progenitor*.
- **Antonímia.** Els termes presenten diferents graus d'una mateixa característica, amb un gran ventall de possibilitats dins el mateix tret caracteritzador. Per exemple: *gros – prim, alt – baix*. Dins aquest apartat podem matisar uns altres tipus de relació com ara la *complementarietat*, per exemple: *animat – inanimat, vertebrat – invertebrat*; o l'*oposició relativa* com ara *pare – fill, avi – néta*.
- **Relació pragmàtica.** Aquesta relació s'estableix entre termes que fora de context no mantenen relació, però que es posen en contacte mitjançant els coneixements enciclopèdics que el receptor té de la situació real i concreta a la qual remet el text. Per exemple, en el marc de la *fiesta de carnestoltes* entren en relació mots com *disfressa – careta – pintura – ball – Carnestoltes – festa – confeti – alegria ...* Per tant, es tracta d'un concepte molt semblant al de *camp semàntic*.

3.2. La connectivitat

Els connectors són els elements lingüístics que manifesten el tipus de cohesió d'un text, que estructurin el text i en determinen el tipus de relació que s'estableixen entre les parts i les idees del text.

Cal diferenciar entre la connexió que s'estableix entre les parts d'una oració i la pròpiament textual entre diferents oracions, paràgrafs o parts del text. La primera s'anomena **connexió oracional** i no serà considerada en el nostre comentari. Ens detindrem, doncs, en la **connexió textual** pròpiament dita.

Les **conjuncions i locucions conjuntives** —*doncs, perquè, sí, també, sense dubte, no obstant això, en conseqüència, de manera que ...*— són els connectors més utilitzats, però la connexió també es pot expressar amb altres elements que **no** es consideren connectors. Així podem parlar de:

- **Connexió lèxica**, amb substantius, adjectius o verbs que realitzen una funció semblant a la dels connectors —*conclusió, conseqüència, raó ...; afegir, concloure, posar un exemple...; primer, següent, darrer ...*
- **Recursos gràfics**, que ordenen un text de la mateixa manera que ho pot fer un connector: *guions, títols, apartats ...*

Ja centrant-nos en els connectors cal diferenciar entre

- **Connectors naturals** o **ordenadors**, són aquells que ordenen les idees del text des del punt de vista de l'espai i del temps. Aquest connectors serveixen per a començar, continuar, finalitzar una idea o una part del text, per a introduir un tema nou, per a reprendre'n un anterior o per a insistir: *en primer lloc, primerament, d'entrada, de bon començament, respecte a, pel que fa a, en relació a, seguidament, tot seguit, en segon lloc, no sols ... sinó també, d'una banda ... de l'altra, d'altra banda, a continuació, finalment, per acabar, per últim, en darrer terme, en darrer lloc, per fi, a la fi, en definitiva, en efecte ...*
- **Connectors lògics** —o pròpiament **connectors**— són aquells que expressen les relacions lògiques que s'estableixen entre les idees del text, és a dir, expliquen el tipus de lligam que s'estableix entre les diferents parts —oracions, paràgrafs ...— del text. Podem diferenciar els següents tipus:
 - **Connectors d'addició:** *i, també, a més, a més a més, així mateix, com també ...*
 - **Connectors de causa:** *perquè, ja que, com que, atés que, puix que, considerant que, a causa que ...*
 - **Connectors de conseqüència:** *doncs, per tant, en conseqüència, per consegüent ...*
 - **Connectors de contrast, de contraargumentació:** *però, no obstant això, tanmateix, en canvi, al contrari, amb tot, ara bé, malgrat tot, per contra, contràriament ...*
 - **Connectors de finalitat:** *perquè, per tal que, a fi que ...*
 - **Connectors de concessió:** *encara que, malgrat que, per bé que, tot i que ...*
 - **Connectors de condició:** *si, a condició que, en cas que, posat que, només que ...*
 - **Connectors de reformulació** són els que serveixen per aclarir, rectificar, excloure, concloure, resumir, reforçar, exemplificar ... : *o siga, és a dir, en altres paraules, vull dir, això és, dit d'una altra manera, millor dit, en cap cas, de cap manera, excepció feta de, per exemple, en poques paraules, en definitiva, com a conclusió, en resum, en conjunt, breument, de fet, és clar, naturalment, per descomptat, per exemple, com ara, així, en particular, a saber, com a mostra, concretament ...*

3.3. L'expressió referencial

Per mantenir la seua cohesió, un text inclou un seguit d'elements que remeten a altres elements del propi text (*anàfora*), o fora del text al context situacional (*dixi*). Exemples:

Joan s'ha comprat una llibreta. L'he vista i no m'ha agradat molt.

B A

Jo tindrè presents les teues recomanacions.

A A

3.3.1. L'anàfora

- *Anàfora d'identitat:*
 - Identitat total: Lluís m'ha regalat **un llibre**. **El** portaré a classe de biologia.
 - Identitat parcial: M'ha regalat **una caixa de llibres**. **Alguns** ja me'ls he llegit.
- *Anàfora de sentit:*
 - *La teua habitació és de color blau. Jo me **la** pintaré de color pistatxo.*
- *Extensió de l'anàfora o anàfora d'extensió.*
 - **M'havies dit que vindries a l'hora exacte** i jo m'**ho** vaig creure.

3.3.2. La dixi

La referència als elements extratextuals, als elements del context situacional es vehicula amb la remissió al que podem anomenar eix *jo-ara-ací*, és a dir, la referència a les coordenades personals, temporals i espacials.

- *Dixi Personal.* Són els elements lingüístics que remetien als participants en l'acte comunicatiu: el locutor (jo) i l'allocutari (tu). La tercera persona és considerada no-persona, ja que no participa en la situació comunicativa. Generalment aquesta tercera persona és més anafòrica que díctica: només tindrà caràcter díctic en el cas excepcional que faça referència a una persona present en l'acte comunicatiu.

(Maria diu a Pere) Demà aniré i **et** portaré a **sa** casa.

sa casa... dixi o anàfora?

- Els díctics personals: *pronoms personals forts i febles, possessius, morfemes verbals de persona...*
- La 1a persona del plural, nosaltres, presenta quatre possibilitats referencials:
 - Plural de modèstia (Nosaltres = jo + Ø). Propi dels textos expositius de l'àmbit acadèmic i científic. Es tracta, en realitat, d'un plural fals ja que, de fet, és una única persona.

D'acord amb les investigacions exposades anteriorment arribem a les següents conclusions: ...
 - Nosaltres inclusiu (Nosaltres = jo + tu (+ tu + tu...)).

Quan acabem de treballar, anirem a sopar.
 - Nosaltres exclusiu (Nosaltres = jo + ell (+ ell + ell ...))

Torna'ns la maleta que tens a casa perquè la necessitem per anar de viatge.
 - Nosaltres global (Nosaltres = jo + tu (+ tu + tu ...) + ell (+ ell + ell ...)). L'emissor busca la complicitat i la proximitat del receptor per tal d'implicar-lo en el discurs.

Quan la nostra societat admeta els estrangers, ens podrem considerar tolerants.

- *Dixi temporal.* Són els elements lingüístics que remeten al temps de l'“enunciació”: aquells que relacionen allò que es diu respecte del moment en què es diu. Hem de distingir entre el present (que expressa l'ara enunciatiu), el passat (abans d'ara) i el futur (després d'ara).

Aquest matí vaig molt atrafegat. (present o ara)

Anit vaig anar al cinema (passat o temps anterior a ara)

Avui de vesprada aniré a ta casa (futur, després d'ara)

La dixi temporal és expressada per les formes verbals, pels adverbis de temps i per altres expressions temporals.

- *Dixi espacial.* Són els elements lingüístics que remeten a l'espai on es produeix la comunicació i que posen en relació allò que es diu amb el lloc on es diu. Aquest espai de l'enunciació es classifica d'acord amb la proximitat o llunyania respecte de l'emissor.

La dixi espacial ve assenyalada per: *pronoms demostratius* (aquest ...), *adverbis demostratius* (ací ...) i *pronoms neutres* (això ...). Però hem de tenir present que aquests elements només tindran una funció dítica si remeten al context de l'enunciació, mentre que si remeten al context discursiu (o cotext) seran considerats anafòrics.

Aquesta classe és de les millors de l'institut.

Són verbs transitius els que admeten un OD. Aquesta classe de verbs es pot identificar fàcilment.

En la primera oració, el demostratiu **aquesta** és un element dític perquè assenyalava l'habitació en què es produeix el discurs. Es tracta, doncs, d'una referència a un element extratextual que es troba en la situació de comunicació. En el segon cas, però, **aquesta** remet a un element intratextual, per tant, es tracta d'una expressió anafòrica ja que fa referència a un elements lingüístics que ha aparegut anteriorment dins el text.

3.4 La Modalització

La modalització és la manera com un emissor subjectiviza els seus enunciat. La modalització fa referència a tot un seguit de mecanismes, mitjançant els quals l'autor manifesta la seua actitud, la seua posició, la seua opinió en el text, davant els fets o les idees que ens hi vol transmetre.

La modalització de l'emissor apareix reflectida al text mitjançant les traces o els elements lingüístics modalitzadors que poden ser molt diferents i que els podem agrupar en els següents blocs: *la selecció de la informació, els recursos emfasitzadors orals i escrits, els dítics personals, els elements lèxics valoratius, la derivació i els elements pragmàtics.*

3.4.1. La selecció de la informació

Tot i que no podem centrar-la en cap element lingüístic, la selecció de la informació que l'emissor realitza és ja una forma de modalitzar el text. Seleccionar gran quantitat d'informació, a favor en contra d'una postura, o la qualitat de les argumentacions presentades, ens donarà idea de quina és la posició de l'autor al respecte. Així ens trobarem amb un text molt modalitzat si apareixen molts arguments i d'importància per defensar una postura, mentre se'n presenten pocs i de poca importància en contra seua.

3.4.2. Recursos emfasitzadors propis de l'oral i de l'escriptura

L'èmfasi especial que l'emissor posa en certs elements discursius s'expressa en la llengua oral mitjançant canvis d'entonació, pauses, gestos o pronunciació sil·labejada; mentre que l'escriptura compta amb un seguit de recursos tipogràfics per destacar algunes paraules o oracions del text: les cometes, la lletra cursiva, la negreta o les diferents fonts tipogràfiques (grandària, dissenys, color ...). En alguns casos aquests recursos serveixen per organitzar el text –textos expositius–, però en altres resulten elements específicament modalitzadors en tant que destaquen paraules o oracions amb diferents funcions:

- Un **ús connotat del llenguatge**, amb el qual aquelles paraules o frases assoleixen un significat especial, bé per un ús irònic o perquè es vol mantenir una reserva davant el seu significat socialment acceptat.
- Un **canvi de llengua o registre**, amb un ús irònic o del qual es vol establir un distanciament.
- Una **citació de paraules o pensaments d'altres** (discurs reportat), que pot orientar el significat del text
- Determinades paraules, frases o fragments que apareixen al text, però que no en formen part: en general, **elements paratextuals**, que determinen la importància d'alguna idea del text.
- **Ús d'interjeccions, onomatopeies i expressions conatives**: *vigilem!, atenció!*

3.4.3. Els dítics personals

L'abundància de dítics personals –*pronoms personals: jo, nosaltres, em, ens... possessius: el meu, el nostre*– referits a la primera persona, del singular o del plural, donen un caràcter subjectiu al text, accentuen la seua modalització, ja que ens presenten aquelles idees o fets des de l'òptica de l'emissor.

3.4.4. Els elements lèxics valoratius

Una de les maneres més evidents de manifestar-se l'opinió d'una autor és per la utilització d'un lèxic determinat. Aquest lèxic pot pertànyer a qualsevol categoria gramatical:

- **Substantius valoratius o connotatius**: *abús, error, desgràcia, especulació, vulgaritat ...*
- **Adjectius subjectivitzadors**: *lamentable, positiu, preciós, llastimós, lletges, harmònic, lliure, oprimat ...*
- **Verbs**: *pensar, dubtar, opinar, desitjar, lamentar, celebrar ...* (i especialment si es troben en primera persona).
- **Perífrasis d'obligació o de probabilitat** –*haver de, caldre, deure + infinitiu*–, en tant que presenten les accions com a necessàries –i per tant no s'hi pot fer res– o com a possibles –i per tant s'hi poden fer altres coses.
- **Adverbis i locucions de manera** –*per sort, desordenadament, dissortadament...*– o **de quantitat** –*en excés, massa, moltíssim...*
- **Refranys, frases fetes i locucions**: *Diu el mort al degollat, qui t'ha fet eixe forat, Ser un tros de pa, Prendre el pèl ...*
- Figures retòriques, com ara la **metàfora**, la **hipèrbole**, la **comparació** ...
- **Els incisos**, entre parèntesis o guions, mitjançant els quals es fa una valoració d'alguna idea o concepte esmentat anteriorment.

3.4.5. La derivació

L'ús d'alguns prefixos o sufixos afegeixen connotacions especials a les paraules que els acompanyen, com ara *afecte, familiaritat, rebuig ...* Això es pot donar amb:

- **Els diminutius**: *mareta, germanet, xiconiu ...*
- **Els augmentatius i pejoratius**: *homenot, peuarro, gentussa, llibrot, manot ...*
- **Els superlatius**: *pesadíssim, resabuda, superespecial ...*

3.4.6. Elements pragmàtics

Són aquells elements que per a ser entesos requereixen la interpretació global del text a partir d'una situació comunicativa, d'una realitat concreta. Per tant, la seua presència textual no es redueix a una paraula, una frase o un fragment presos de manera aïllada de la resta del text o fora del context discursiu. Podem destacar la ironia i la interrogació retòrica.

- **La ironia** és el recurs retòric que consisteix a expressar –sovint amb una utilització humorística o burlesca– un significat contrari al que s'expressa aparentment.
- **La interrogació retòrica** consisteix a emetre una pregunta que en realitat correspon a una afirmació, ja que no espera resposta del receptor.

3.5. La Impersonalització

En alguns textos l'emissor amaga la seua presència, és a dir, no hi ha dixi personal. Aquest procediment s'anomena **impersonalització**. El discurs esdevé, doncs, aparentment objectiu i l'emissor pretén distanciar-se de l'enunciat. Aquesta ocultació, sovint intencionada, pretén dos efectes:

- **Conferir a l'enunciat un caràcter universal.** Aquest efecte és propi, entre d'altres, dels textos expositius de caràcter científic.
- **Presentar com a objectiu un text que en realitat no ho és.** Aquest efecte és propi, entre altres, dels textos argumentatius, on l'emissor intenta presentar com una veritat sòlida allò que no és més que una opinió. Es tracta, doncs, d'una estratègia argumentativa.

Procediments d'impersonalització:

- **Oracions impersonals** amb verbs com *haver-hi* o *caldre*:
Cal deixar de fumar. S'ha de deixar de fumar.
- Construccions amb **se impersonal**:
Es considera que no s'ha de fumar. Es diu que fumar no és saludable.
- Construccions amb **subjecte de caràcter genèric** com *hom*, *tothom*, *la gent*, *algú*, *un ...*
Hom aconsella deixar de fumar.
Quan algú llegeix la premsa, es planteja deixar de fumar.
- Construccions amb el **verb conjugat en segona persona** del singular o **la primera o tercera de plural**:
Quan veus les notícies de la tele, penses deixar de fumar.
M'han recomanat deixar de fumar.
Ho hem fet entre tots
- **Construccions d'infinitiu**:
Fumar no és recomanable.
- **Oracions passives**:
El tabac és desaconsellat.

3.6. La disposició textual i tipogràfica

Si en l'apartat de la modalització la utilització de diferents tipus de lletra —cursiva o negreta— o de marques tipogràfiques —subratllat o cometes— eren mecanismes modalitzadors, en aquest apartat haurem d'analitzar com la disposició textual o els elements tipogràfics poden servir per a organitzar el text.

Així la disposició textual ens orientarà sobre el tipus i el gènere del text: *columna periodística, entrevista, obra teatral, poesia, ...* però també seleccionarà i jerarquitzarà la informació per tal de facilitar-ne la comprensió, sobretot en els textos expositius i en aquells pertanyents a l'àmbit acadèmic. Podem destacar els *marcadors d'enumeració* —guions o altres signes, lletres o xifres— que serveixen per ordenar i relacionar la informació que es presenta per exemple en un esquema. En ocasions aquests recursos van acompanyats de diferents tipus de lletra, però també, per ella sola, la grandària de la lletra o el tipus poden realitzar aquest paper cohesionador —títols i subtítols dels textos periodístics o apartats i subapartats dels textos acadèmics.

3.7. Els procediments de condensació informativa

Els *procediments de condensació informativa* són recursos lingüístics utilitzats per l'emissor, especialment en els textos expositius, per tal d'aclarir la informació, fer-la més comprensible al lector i agilitzar el text en evitar repeticions innecessàries. Normalment s'hi recull informació secundària que es presenta per recolzar la informació principal. Alguns autors anomenen aquests recursos simplement com *procediments per a fer més comprensible la informació*.

Podem esmentar com a *procediments de condensació informativa* els següents:

- Les *nominalitzacions*
- Les *aposisions*
- Els *parèntesis explicatius*
- Les *reformulacions parafràstiques*
- Les *exemplificacions*
- Les *oracions adjectives o de relatiu*

3.7.1. La nominalització

La *nominalització* és la transformació d'una oració en un nom o en un sintagma nominal. S'hi substitueix el verb per un substantiu abstracte i format a partir d'un verb (Ex.: *L'autorització* —autoritzar > autorització— *dels pares és obligatòria*). Amb la nominalització s'aconsegueix reduir i concentrar la informació de dos enunciats en un sol (*Els pares han d'autoritzar i això és obligatori*).

Exemples:

- Un segle de *reivindicacions* nacionals i lingüístiques ha produït *rectificacions* en el mapa d'Europa (*reivindicar* > *reivindicacions*, *rectificar* > *rectificacions*. *Durant un segle les nacions i les llengües han reivindicat els seus drets i això ha provocat rectificacions en el mapa d'Europa. El mapa d'Europa s'ha rectificat i això ha estat provocat per un segle de reivindicacions ...*)
- Caldrà admetre una *coexistència* de llengües en un mateix territori (*coexistir* > *coexistència*. *En un mateix territori coexisteixen diferents llengües i això caldrà admetre-ho*).

3.7.2. L'aposisió

L'*aposisió* es tracta d'un recurs lingüístic mitjançant el qual s'amplia la informació o es completa el significat d'un substantiu anterior. L'aposisió és un nom, un adjectiu o un participi que apareixen entre comes i darrere d'un substantiu per completar-ne el significat.

Exemples:

- Miquel Siguan, autor de “Llengües i Estats”, és psicòleg.
- Les actuals fronteres polítiques, nascudes després de la II Guerra Mundial, presenten alguns problemes.
- Miquel Siguan, estudiós de la psicologia humana, va treballar a Londres durant cinc anys.

3.7.3. El parèntesi explicatiu

Els *parèntesis explicatius* constitueixen un recurs lingüístic que realitzen la mateixa funció que l'aposició, però mitjançant la utilització dels guions o dels parèntesis.

Exemples:

- L'actual divisió lingüística en dues àrees (castellana a l'interior i catalana al litoral) del País Valencià.
- Hi ha qui diferencia les llengües a partir de diferències quantitatives —llengües de molts o de pocs parlants; amb moltes o poques paraules—; qui pontifica sobre el seu grau de complexitat —llengües difícils o fàcils—; qui creu que hi ha llengües curtes —monosil·làbiques— i llargues —polisil·làbiques—

3.7.4. La reformulació parafràstica

Les *reformulacions parafràstiques* són ampliacions explicatives d'un enunciat per tal de fer-lo més comprensible al lector, que estan introduïdes per connectors de reformulació —és a dir, o sia, ço és ...

Exemples:

- La càries és una malaltia crònica, és a dir, de llarga evolució que afecta les dents.
- Consideren el mes del Ramadà, el més de dejuni, un període propici per a la *jihad*, és a dir, la guerra santa.

3.7.5. L'exemplificació

L'*exemplificació* és un recurs lingüístic pel qual s'il·lustra un enunciat amb un o més exemples per tal de clarificar el que s'està explicant. Per tal de ser clarificadors els exemples han de ser coneguts pel receptor. Solen anar introduïdes per connectors reformuladors d'exemplificació —per exemple, com ara ...

Exemples:

- Les inclemències atmosfèriques, com ara les pedregades, són estudiades per la meteorologia.
- Les reformulacions parafràstiques van introduïdes per connectors de reformulació, per exemple *és a dir, o sia, ço és ...*

3.7.6. L'oracions adjectives o de relatiu

Les oracions de relatiu introdueixen una informació aclaridora sobre l'antecedent del relatiu. Són equivalents a les aposicions però amb el pronom relatiu present. Això ocorre especialment en les oracions explicatives, tot i que també en les especificatives per a restringir el significat de l'antecedent se'n destaca una característica.

Exemples:

- Miquel Siguan, que és autor de “Llengües i Estats”, és psicòleg.
- Les actuals fronteres polítiques, que varen nàixer després de la II Guerra Mundial, presenten alguns problemes.
- Miquel Siguan, que ha estudiat la psicologia humana, va treballar a Londres durant cinc anys.

4. VALORACIÓ PERSONAL I CONCLUSIÓ

En l'apartat de la valoració personal i conclusió s'ha de realitzar un comentari crític de les idees del text, una valoració de les idees exposades, a partir del propi bagatge cultural i dels propis coneixements del món, per la qual cosa aquest apartat ha de presentar dos tipus d'informacions:

- unes preses del mateix text que es comenta i
- altres que s'hi afegeixen per part de qui realitza el comentari.

En llegir un text d'opinió, podem manifestar-nos d'acord o no amb el punt de vista de l'autor i, per tant, assumir les seues idees o tesi, o estar-hi en desacord.

- Si s'assumeixen els plantejaments de l'autor, l'alumne ha d'aportar coneixements i experiències pròpies (nous exemples, unes altres dades, comparacions diferents, etc.) per tal de reforçar la postura defensada en el text. El comentari de les idees no pot reduir-se, en aquest cas, a una mera repetició del que s'hi ha llegit: s'hi han de presentar noves idees a fi de mostrar solidesa i maduresa.
- En cas que es discrepe de les idees de l'autor, tampoc no hi ha prou a dir únicament "estic en desacord" o "no estic d'acord amb el text". S'ha defensar la postura pròpia amb informacions i raonaments nous. Per altra banda, les crítiques de l'alumne poden anar adreçades a diferents aspectes: a la descripció dels fets que l'autor realitza, a la validesa de les seues dades o a la seua valoració, selecció i interpretació.

Per altra banda, s'ha d'acabar amb un resum, una conclusió, que replegue de manera clara i concisa quina és l'opinió sobre el text.

Per a redactar aquest apartat del comentari és convenient seguir l'esquema següent. Resulta evident que present que no cal comentar tots els apartats a tots els textos, que hi ha uns textos que afavoreixen el comentari d'uns apartats més que d'altres. En tot cas sempre s'han de justificar les opinions i redactar amb correcció. No escriu un únic paràgraf molt llarg!

- Breu presentació de les idees i de la intencionalitat de l'autor.
- Valoració personal de la tesi defensada per l'autor a partir de les pròpies idees i coneixements de l'alumne. Aquest apartat ha d'incloure els següents punts:
 - Nous arguments a favor o en contra.
 - Relació amb temes interdisciplinaris.
 - Relació amb l'experiència personal.
 - Judicis de valor personal
- L'actualitat i la utilitat del tema que presenta el text.
- L'interés particular o general del tema que presenta el text
- Comentari sobre el to general del text
- Valoració de la quantitat i qualitat de la informació presentada en el text.
- Valoració sobre el grau d'assoliment de la intenció comunicativa de l'autor.
- Conclusió final que resumeix l'opinió personal sobre el tema, la tesi, les idees i la conclusió exposades per l'autor..